

УДК 165.242.2:(330.15:502.171)

JELK 32, Q 38, Q 28, Q 29, Q 39

DOI 10.35433/ISSN2410-3748-2022-1(30)-11

Ніколайчук Тетяна
магістр правознавства, PhD (економічні науки)
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних
досліджень НАНУ»
м. Одеса, Україна
<http://orcid.org/0000-0001-6268-7723>

ОБ'ЄКТИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ, ЯК СКЛАДОВІ КОМПЛЕКСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ТЕРАПІЇ ПІСЛЯВОЄННОГО СТАНУ

Військове вторгнення військ Російської Федерації (далі – РФ) зумовили не тільки величезні втрати серед мирного населення України, а також економіко-соціальну кризу у всіх сферах національного господарства. Військова агресія, проблеми економіко-соціального характеру також можуть стати підґрунтям для психологічних та психічних проблем загальносуспільного характеру. Формування багатовекторної системи реабілітації зумовить швидше відновлення суспільства у пост військовий період, забезпечить розвиток інноваційних напрямів економічної діяльності. Розвиток економічної діяльності перебуває у прямій залежності від соціальної реабілітації, тому депресивно-девіантний стан соціуму може стати перепорою у економічній розбудові країні. Наше дослідження присвячено комплексному аналізу інструментів соціо-еколого-економічної розбудови архітектури України, враховуючи існуючий трудовий, матеріально-технічний та ресурсний потенціал у пост військовий період.

В умовах розвитку пост військової ринкової економіки та бажанням суб'єктів підприємницької діяльності до скорочення транзакційних витрат та отримання більших обсягів прибутку виникає питання до необхідності дотримання балансу інтересів підприємців та територіальних громад (населення регіону), вимог органів державної влади. Відповідні соціо-економічні та природоохоронні перетворення і вимагають розвитку нових векторів господарської діяльності, який буде поєднувати у собі традиційні завдання (отримання прибутку) та інтереси регіону (територіальних громад), що може буде представлений у інноваційних формах бізнесу на засадах екологізації економіки. Реставраційна економічна система є формою відновлення економічної стабільності України, після припинення військових дій, а також інструментом переходу від військової економіки до капіталістичної, що притаманна всім розвинутим країнам.

Ключові слова: реставраційна економічна система, пост військовий період, архітектура відродження економіки, інноваційні технології, об'єкти природно-заповідного фонду України.

NATURE RESERVE FUND OF UKRAINE AS MULTITASK AREA FOR THE POST-WAR REHABILITATION THERAPY

The economic and environmental development in the field of nature management in Ukraine requires the formation of new regulatory mechanisms that will take into account their economic and material nature. This is particularly true in the aftermath of disasters

such as war. The areas protected through the Nature Reserve Fund of Ukraine are not only regional nature protection centers, which ensure the ecological well-being and health of the population, but such territories should also be developed in symbiosis with the economic and ecological needs of local communities and regions in the postwar period. They could help overcome the traumas and losses of the war. At the same time, protected natural areas that have been adversely affected by the war must be restored. The aim of the article is represented vouching, as public private partnership, which can attribute economic privileges to the results of innovation activities. Our research is devoted to the problems of the formation and use the vouching tool in the field of conservation work, advantages and disadvantages of implementing the mechanism of vouching contracts are considered both for the Nature Reserve Fund's institutions, and for representatives of the private sector of the economics. The military the Russian invasion in Ukraine have led to numerous transformations in the social, economic, political, ecological and regulatory field. The deviant behavior as a social phenomenon can negatively affect not only the individual, but also others, and even the economic well-being of the region.

For Ukraine Russian invasion means destruction of existing markets, business collaborations and the formation of new vectors of military and civilian activities.

The research purpose is to determine and institutionalize the main cost-effective forms of economic activity in protected areas, and the formation of cooperation's vectors of nature reserve fund with territorial communities and regional business groups. For example, franchising agreements are determined, not only as forms of contractual cooperation, but also as innovative start-up concept in the field of reserve fund, the possibility of carrying out economic activity under a state brand (logo, trademark), obtaining additional guaranties for the development of businesses and the formation of constant investment flows to protected areas. Thanks to franchising agreements, I propose the formation of double investment flow to protected areas: passive – for the use of the brand (logo) of the protected area itself, active - dividends for the actual production or services provided by the subject of business activity.

Keywords: *renovation economic system, post-war period, economy architecture, advanced technologies, Natural Reserve Fund of Ukraine*

Постановка проблеми. Відродження економічних відносин, формування інноваційних форм господарської діяльності, відновлення логістичних зв'язків, реставрація архітектури національної економіки пов'язані з стабілізацією соціально-політичного становища в країні, формуванню векторів психологічного та соціально-економічного відновлення населення держави. Велика частина мирного населення країни особисто зіштовхнулась з проявами прямого чи опосередкованого насильства з боку військових сил Російської Федерації.

Соціум перебуває у постійному страху за власну безпеку та життя близьких, відсутність доступу до базових послуг та товарів зумовлює поглиблення стресового стану. Новітній етап економічного розвитку України має йти на шляху гармонізації відносин людини та природи,

очищення від зайвих матеріальних тягарів, розвитку духовних якостей суспільства та спрямування національної економіки на психологічне, культурне, духовне оздоровлення нації. Представники приватного сектору економіки повинні враховувати необхідність побудови багатоцільових напрямів господарської діяльності з урахуванням плідної співпраці з органами державної влади та місцевого самоврядування, що має на меті комплексну реновацію усіх галузей національного господарства, а також використання потенціалу природних ресурсів та неушкоджених територій.

Мета статті. Метою нашої статті є комплексний аналіз взаємозв'язку психологічного стану українського суспільства у пост військовий період з відновленням національної економіки. Також в даному дослідженні пропонується проаналізувати найбільш вразливі категорії соціуму у пост військовий період, як людський капітал необхідний для відновлення економічної системи України; інструменти їх комплексної реабілітації та інтеграції в економіко-організаційну діяльність країни; сформувати архітектуру реставраційної економічної системи, її складові елементи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Військова агресія та вторгнення військ Російської Федерації в Україну зумовили численні перетворення у суспільному, економіко-соціальному, політичному та нормативному полі. Розповсюдження такого суспільного феномену, як девіантна поведінка в умовах війни може негативно вплинути не тільки на власне особистість, але й також на оточуючих, та, навіть, економічне благополуччя всього регіону. Формування дієвих інструментів боротьби з девіантною поведінкою в умовах військового стану та післявоєнного часу є запорукою відновлення інститутів громадянського суспільства та ринкової економіки України.

Як слушно зазначають, такі дослідники, як Лоуренс О. Гостін, Леонард С. Рубінтшейн, військова агресія з боку РФ зумовлює руйнування не тільки такої критичної інфраструктури, як лікарні, заклади реабілітації та оздоровлення [1].

Відсутність звичних умов викликає у людей відчуття тривоги, а неможливість отримати послуги медичного характеру – відчуття агресії, особливо коли мова йде про необхідність надання медичної допомоги дітям.

Еміль Еденберг зазначає, що в умовах військової агресії, важливим методом боротьби з психологічною втомою, депресивними нападами та способом оскарження політичних нарративів РФ є практики креативного та художнього розвитку особистості [2].

Анна Фурньє стверджує, що військовий конфлікт між РФ та Україною перебуває у стані замороженої агресії (“frozen conflict”) вже багато років, оскільки психологічні настанови українців, як молодій нації не співпадають з радянськими настроями громадян РФ [3].

Кетрін Ваннер вважає, що емпатійна підтримка післявоєнного часу є дуже важливим засобом боротьби з суспільними девіаціями персонального та колективного характеру [4].

Річард Рід вважає, що під час військових конфліктів формується покоління, що зосереджено виключно на боротьбі та агресії. Після закінчення військових дій соціум продовжує будувати економіко-суспільні відносини з урахуванням агресивних проявів, що може негативним чином вплинути на всі галузі національного господарства країни у майбутньому [5].

Матеріали та методи. Теоретико-методологічною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців з питань економіко-організаційного підґрунтя для формування та розвитку національної економіки країни у пост-військовий період. Під час аналізу науково-теоретичного підґрунтя за темою дослідження та написання наукової статті авторкою було використано загальнонаукові та спеціально наукові методи, за допомогою яких сформовано мету та завдання дослідження, обґрунтовано основні вектори вирішення наукових проблем та колізій: узагальнення, системний аналіз, методи компаративістики та абстракції. В даному дослідженні авторкою пропонується розглянути

сутність реставраційної економіки, як вектору новітніх перетворень комплексного соціо-еколого-економічного характеру.

За допомогою методу системного аналізу було виокремлено деструктивні чинники та окреслено основні колізії нормативно-правового характеру, що можуть послаблювати та гальмувати новітні перетворення на пост-військовому економічному просторі України. Метод компаративістики дозволив відслідкувати динаміку розвитку економічних перетворень в інших країнах світу, що перебували ту стані військового конфлікту певний проміжок часу, визначити особливості розвитку господарської діяльності та появи нових форм підприємницької діяльності. Під час формування висновків та перспективи подальшого дослідження було використання метод наукової абстракції, що дозволив, виокремити основні вектори розвитку реставраційної економіки з урахуванням особливостей економіко-екологічного процесів у національному господарстві, враховуючи досвід іноземних країни.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи різні позиції сучасних дослідників та науковців, щодо інструментів боротьби з різними формами поведінкових девіацій, варто виділити найуразливіші категорії нанесення на нашу думку: військовослужбовці та військовозобов'язані (відповідно п. 9 ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [6]); поліцейські (відповідно до Закону України «Про національну поліцію України» [7]); співробітники МНС України (відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій» від 16 грудня 2015 р. № 1052 [8]); лікарі та молодший медичний персонал, співробітники невідкладної медичної допомоги (відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги» від 19.03.2018 № 504 [9]); члени територіальної оборони міст (відповідно до Закону України «Про оборону України» у редакції 01.04.2022 № 2158-IX

[10]); державні службовці (відповідно до Закону України «Про державну службу» у редакції від 01.01.2022р. № 1928-IX [11]); судово-медичні експерти (відповідно до Закону України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 № 4038-XII [12]); працівники прокуратури (відповідно до Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII [13]); судді та працівники апарату суду (відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» 02.06.2016 № 1402-VIII [14]) (Рис.1).

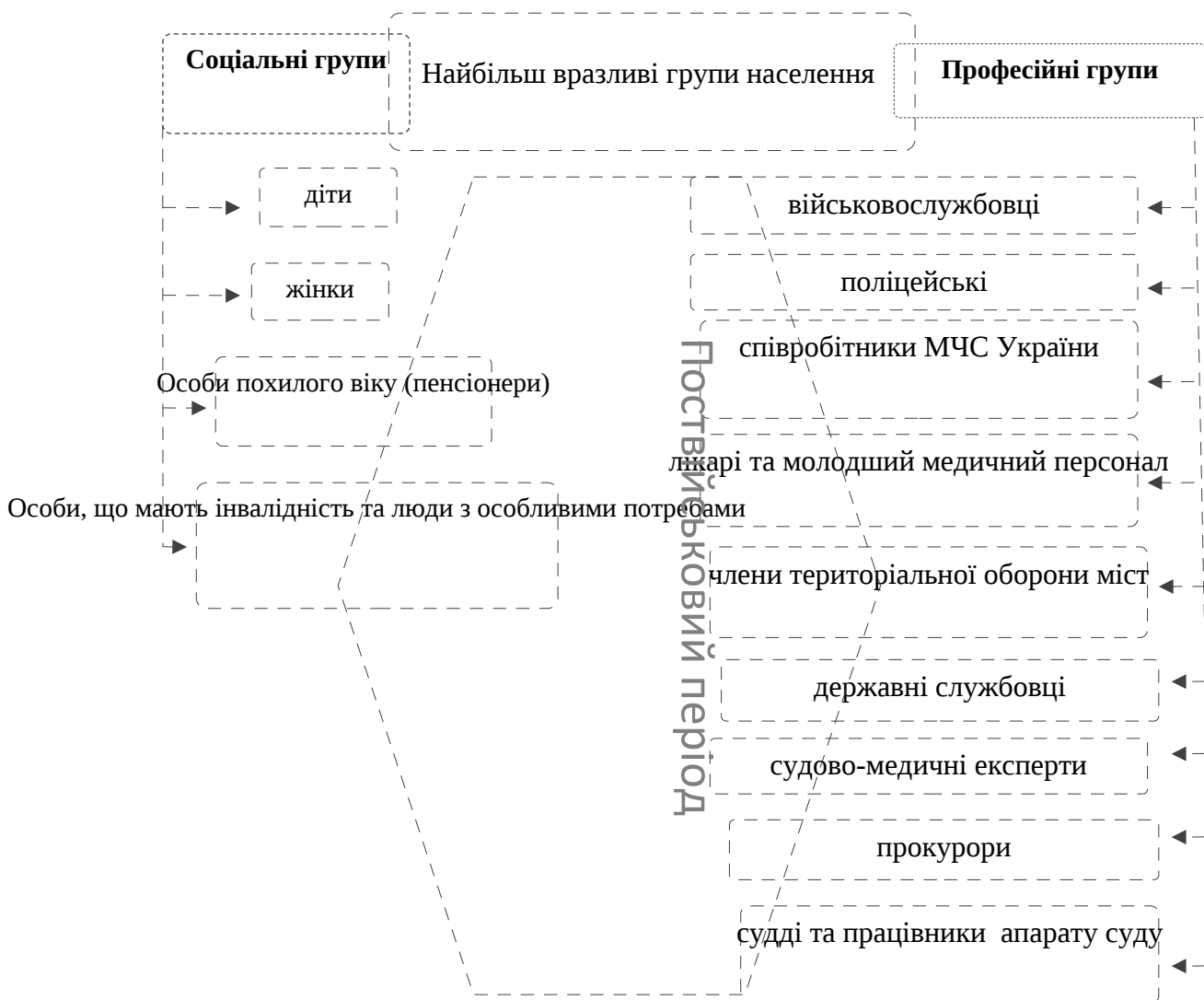

Рис.1. Найбільш вразливі категорії населення у пост військовий період в Україні

Джерело: власна розробка автора

Враховуючи різні прояви психологічно-емоційних розладів у різних соціальних груп виникає потреба у формуванні комплексної програми реабілітації, що включатиме у себе фізичну, психологічну, емоційну складові. Формування комплексної системи реабілітації населення забезпечить пришвидшення економіко-соціальних та економіко-екологічних перетворень в країні, оскільки саме психологічно та фізично здорове населення, є трудовим капіталом для відбудови країни.

Оскільки у пост військовий період головними інструментами відновлення економічної системи України є людський капітал, та природа, як потенційний інвестор, що передає власні активи у користування суспільства з метою досягнення сталого розвитку та формування інноваційних відносин у системі «людина-природа= партнери».

Під реставраційною економічною системою в Україні можна розуміти систему суспільних відносин, що спрямовані на відновлення виробничих потужностей, реновацію архітектури національного господарства, що є традиційним для держави та формування інноваційних векторів підприємницької діяльності (рис. 2). Відповідна система повинна базуватися на партнерстві з природою, як потенційним інвестором та бізнес-контрагентом, що надає у тимчасове користування власні активи та ресурси для відновлення соціально-економічної інфраструктури та подальшого сталого розвитку країни (авторське трактування). До основних принципів реставраційної економічної системи можна віднести наступні:

- дотримання традиційних напрямів господарської діяльності в країні (наприклад, сільське господарства та агропромисловий комплекс);

- розвиток інноваційних форм господарської діяльності в Україні, зокрема шляхом розповсюдження бізнес-інкубаторів для підтримки екологічних та соціальних старт-апів;

- формування об'єктів природно-заповідного фонду, як поліфункціональних зон, що забезпечать психологічну та фізіологічну реабілітацію населення у післявоєнний період;

- орієнтація ринку послуг на психологічно-емоційне відновлення населення, запровадження системи подвійної реабілітації «Soul-Body/Душа і тіло» [15] (табл.1);

- створення новітньої концепції партнерства з природою, як бізнес – контрагентом та інвестором. Інфраструктурне відновлення країни потребує досить великого проміжку часу, в той же час об'єкти природно-заповідного фонду та інші території можуть використовуватись як природно-економічні активи одразу після закінчення активних військових дій на території України (рис. 3, рис. 4);

- розвиток незалежної та неупередженої системи моніторингу за дотриманням суспільного порядку та екологічної безпеки, наприклад Air Urban Safety, шляхом використання беспілотників та дронів у якості інструментів об'єктивного спостереження;

- зниження рівня інформаційного тиску на суспільство, шляхом формування прозорої інформаційної концепції в країні. Новітня інформаційна концепція має будуватися за трьома принципами: стислість, чіткість, верифікованість інформації. Інформаційне поле має бути прозоре та чітке; подання нових та наукових відомостей (статей, доповідей) повинно бути візуально доступним для різних прошарків населення, мати приємний стиль оформлення та не містити численних повторювань;

*Реставраційна економічна система України у поствійськовий період
(renovation economy)*

Реставрація архітектури економіки України з урахуванням пост військових потреб ринку та попиту

Симбіоз відновлення традиційних для України напрямів господарської діяльності (наприклад, сільське господарство) та формування інноваційних форм ведення бізнесу

Розвиток системи неупередженого моніторингу та контролю за дотриманням соціальної та екологічної безпеки у пост військовий період, зниження передумов для формування суспільних конфліктів (наприклад, запровадження системи «Концепції суспільної безпеки повітря/соціум або Ukraine Air Urban Safety», що передбачатиме систему безпілотних летальних апаратів (дронів), які будуть забезпечувати постійний моніторинг та контроль міських агломерацій, територіальних громад тощо

Забезпечення системи комплексної реабілітації населення, формування дуальної системи «Soul-Body», яка зможе стати інструментом пришвидшення соціо-економічних перетворень у суспільстві

Реновація економіко-екологічних відносин «людина-природа», шляхом розроблення довготривалої концепції двостороннього співробітництва з об'єктами природно-заповідного фонду, природоохоронними та сільськогосподарськими територіями як з бізнес-партнером та інвестором, що надає людству власні ресурси для життя та подальшого розвитку. Оскільки соціальна інфраструктура потребує більшого відрізка часу з метою її відновлення, в той же час, як природа має можливість надати свої активи у користування одразу після закінчення активних військових дій

Орієнтація бізнесу на надання послуг спрямованих на подолання пост військових проблем психологічного та фізіологічного характеру; зниження ринкового попиту на речі та продукти матеріального характеру; духовний, культурний та свідомо-екологічний розвиток соціуму, як інноваційні бізнес-вектори та тренди новітніх перетворень соціо-еколого-економічного характеру

Недопущення продовження інформаційної війни після закінчення військових дій. Розроблення концепції стислої та чіткої подачі інформації, прозорого інформаційного поля; боротьба з фейками; формування прозорого правового поля для блогерів, інфлюенсерів, лідерів думок, тощо. Інформаційна система має будуватися на трьох принципах: чіткість, достовірність викладених даних та стислість (економія суспільного часу)

Рис.2. Основні складові побудови реставраційної економічної системи в Україні у пост військовий період

Таблиця 1

Основні види девіацій під час військового стану та у пост воєнний період

Військовий стан	Післявоєнний період
Внутрішня агресія проти законодавчих норм (наприклад, зміни до процедури оподаткування, проведення камеральних перевірок під час військового стану, тощо [16; 17;18])	Стан «фантомної війни», відчуття непотрібності у пост військовому суспільстві
Агресивний стан по відношенню до себе та оточуючих	Зниження рівня стратегічного мислення
Спілкування з родиною виключно у режимі «ZOOM -meeting»	Поява шкідливих звичок
Постійний пошук зрадників та колаборантів	Панічні атаки
Втрата робочих місць, суттєве зниження якості життя	Погіршення стану хронічних захворювань
Втрата «домівки», як життєвого підґрунтя	Поява нових суспільних правил
Неможливість отримувати задоволення від повсякденних речей (так звані «маленькі радощі»)	Безробіття, страх голоду
Відсутність базових послуг для населення	Відсутність суспільної підтримки
Втрата близьких та рідних людей, соціальних зв'язків, непорозуміння з родичами через різницю політико-соціальних поглядів	Низький рівень інститутів громадянського суспільства

Джерело: складено автором на підставі даних [16],[17],[18]

- розроблення основних положень бізнес-толерантності як з боку держави, так і зі сторони контрагентів та кредиторів; формування політики лояльності співпраці з банківськими та іншими фінансовими установами з метою підтримки вітчизняного виробника; зменшення бюрократичних бар'єрів та розширення переліку дистанційних послуг, повний перехід на електронний документообіг [19], відтермінування касових апаратів для ФОПів;

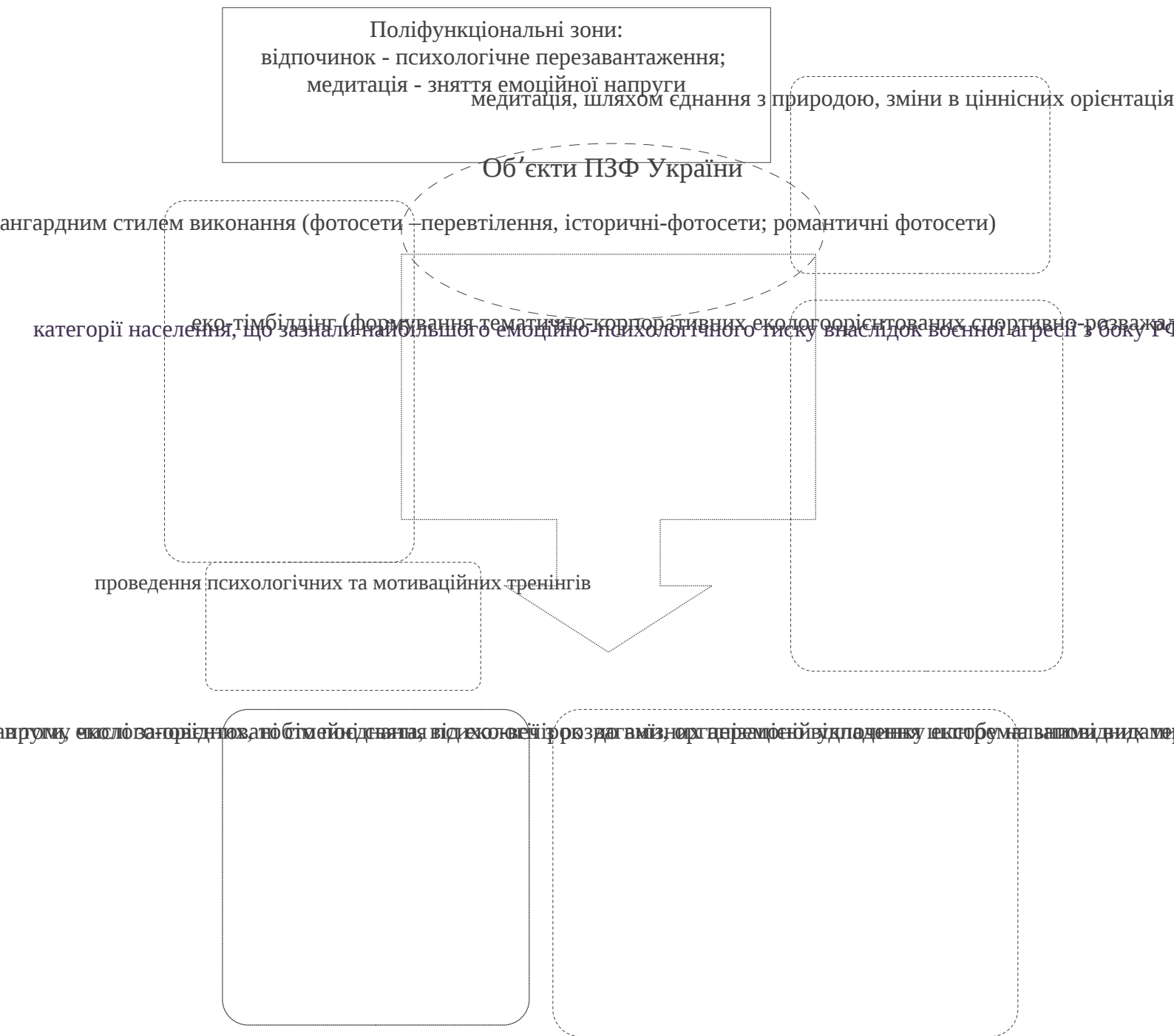

Рис.3. Місце об'єктів ПЗФ України у системі післявоєнної терапії боротьби з суспільними девіаціями

Джерело: власна розробка автора

Рис.4. Соціально-економічна інфраструктура та природні актив у
поствійськовий стан

Джерело: розроблено автором на підставі Getty images

- розширення цифрового простору для суб'єктів господарювання, формування системи подвійного підприємництва: традиційна форма та цифровий двійник (рис. 5).

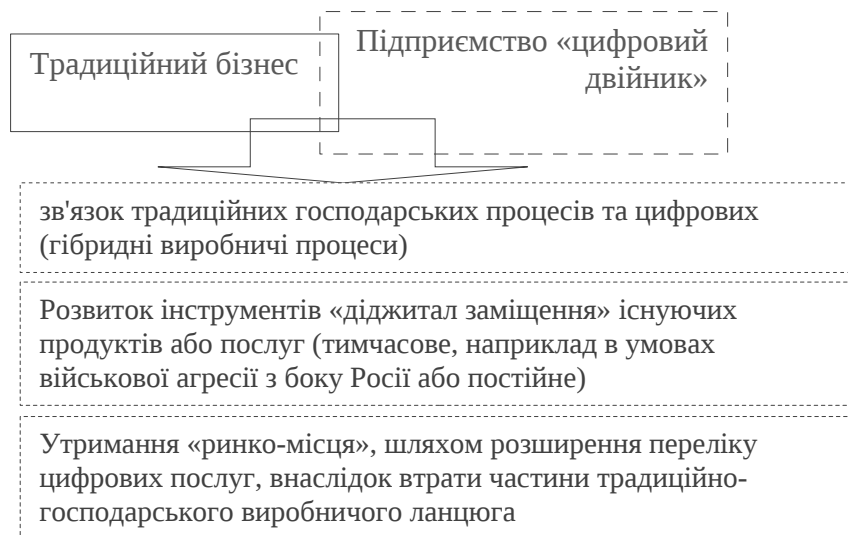

Рис.5. Взаємозв'язок традиційної форми ведення господарської діяльності та «цифрового двійника»

Джерело: власна розробка автора

Для України розвиток бізнес – моделей цифрового підприємництва покликаний виконувати наступні стратегічно- важливі функції

- часткове заміщення втрачених ланок виробництва;
- побудова виробничих процесів, що збільшують рівень безпеки трудового капіталу у порівнянні з традиційними формами ведення господарської діяльності;

- створення альтернативного продукту на ринку;
- можливість формування інноваційних зв'язків з підприємствами, що перебувають за кордон;

формування системи віртуальних потужностей на період військового стану в Україні, що зумовить швидше відновлення економіки країни;

- розвиток системи дублювання традиційної господарської діяльності цифровою («цифровий двійник») та заміщення частини матеріального продукту на діджитальний. Наприклад, господарська діяльність, що передбачає формування персональних фотомaketів, фотопродуктів та їх подальший друк (КВЕД 74.20 Діяльність у сфері фотографії) [20]. В

існуючих умовах друк фото продукції є неможливим, однак розширюється перелік можливостей для створення фото-макетів, 3-Д моделювання та алгоритмізації. Відповідно, втрачену частину виробничого процесу є можливість замінити на більш розширений перелік цифрових послуг, що забезпечить роботу суб'єкта господарювання в умовах військового стану та зменшить ризики, щодо втрати ринку.

Висновки. Розвиток підприємницької діяльності завжди має враховувати трансформаційні процеси у суспільстві та економіці. В умовах військової агресії та ескалації з боку Російської Федерації традиційна підприємницька діяльність не має організаційно-технічних, виробничих та трудових ресурсів, що забезпечують її безперервне функціонування, дотримання та техніки безпеки для трудового капіталу. В умовах військового стану у підприємницькому сектору мають бути запроваджені трансформаційні процеси, спрямовані на цифровізацію підприємницької діяльності, формування дуальної системи ведення бізнесу: традиційного характеру та цифрового. Дуальна система розвитку бізнесу забезпечить отримання товарів і послуг за умови дотримання безпеки споживачів, без прив'язки до місцевості, та зменшення економіко-корпоративних ризиків у зонах активних бойових дій.

Крім того запровадження політики комплексної реабілітації суспільства забезпечить скоріше відновлення економіко-організаційного потенціалу держави, оскільки саме людський капітал у пост воєнний час є головним інструментом перетворень в державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gostin L.O., Rubenstein L.S. Attacks on Health Care in the War in Ukraine: International Law and the Need for Accountability. *JAMA*. 2022. URL: <https://jamanetwork.com/journals/jama/articleabstract/2790921>.

2. Edenberg E. Creativity, geopolitics and ontological security: satire on Russia and the war in Ukraine. *Postcolonial Studies*. 2017. Vol. 20 (3). P. 294-316. URL: <https://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1080%2F13688790.2017.1378086>.
3. Fournier A. From Frozen Conflict to Mobile Boundary: Youth Perceptions of Territoriality in War-Time Ukraine. *East European Politics and Societies*. 2018. Vol. 1. P. 23-55. URL: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=902576>
4. Wanner C. Empathic care and healing the wounds of war in Ukraine. *Emotions and Society*. 2021. Vol. 3(1). P. 155-170. URL: <https://www.ingentaconnect.com/content/bup/eas/2021/00000003/00000001/art00009>.
5. Reid R. Caught in the headlights of history: Eritrea, the EPLF and the post-war nation-state. *The Journal of Modern African Studies*. 2005. Vol. 43(3). P. 467-488. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-modern-african-studies/article/abs/caught-in-the-headlights-of-history-eritrea-the-eplf-and-the-postwar-nationstate/FBDC28C970BC050D73AE8E93C06A3D53>.
6. Про військовий облік і військову службу: Закон України від 25.03.92 № 2232-12. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
7. Про національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015. № 580-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
8. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: Постанова Верховної Ради України від 16.12.2015 р. № 1052. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-п#Text>
9. Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.03.2018 № 504. База

даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-18#Text>

10. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

11. Про державну службу: Закону України від 10.12.2015р. № 889-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

12. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>

13. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

14. Про судоустрій і статус суддів: Закону України від 02.06.2016 № 1402-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

15. Ніколайчук Т. Інноваційні форми послуг вражень у сфері господарської діяльності. *Науковий Вісник МДУ. Серія Економіка*. 2021. № 8 (3). С. 46-59. URL: <https://economics-msu.com.ua/uk/article/innovatsiyni-formi-poslug-vrazhen-u-sferi-gospodarskoyi-diyalnosti>.

16. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

17. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015р. № 389-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

18. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
19. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
20. Про затвердження Національного класифікатору України «Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010»: Наказ Держспоживстандарту від 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>

REFERENCES

1. Gostin, L.O., Rubenstein, L.S. (2022). Attacks on Health Care in the War in Ukraine: International Law and the Need for Accountability. *JAMA*. Retrieved from <https://jamanetwork.com/journals/jama/articleabstract/2790921> [in English].
2. Edenborg, E. (2017). Creativity, geopolitics and ontological security: satire on Russia and the war in Ukraine. *Postcolonial Studies*, 20(3), 294-316. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1080%2F13688790.2017.1378086> [in English].
3. Fournier, A. (2018). From Frozen Conflict to Mobile Boundary: Youth Perceptions of Territoriality in War-Time Ukraine. *East European Politics and Societies*, 1, 23-55. Retrieved from <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=902576> [in English].
4. Wanner, C. (2021). Empathic care and healing the wounds of war in Ukraine. *Emotions and Society*, 3(1), 155-170. Retrieved from <https://www.ingentaconnect.com/content/bup/eas/2021/00000003/00000001/art00009> [in English].

5. Reid, R. (2005). Caught in the headlights of history: Eritrea, the EPLF and the post-war nation-state. *The Journal of Modern African Studies*, 43(3), 467-488. Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-modern-african-studies/article/abs/caught-in-the-headlights-of-history-eritrea-the-eplf-and-the-postwar-nationstate/FBDC28C970BC050D73AE8E93C06A3D53> [in English].
6. Verkhovna Rada Ukrainy (1992). Pro viiskovyi oblik i viiskovu sluzhbu. [On military registration and military service]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> [in Ukrainian].
7. Verkhovna Rada Ukrainy (2015). Pro natsionalnu politsiiu Ukrainy. [On the National Police of Ukraine]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> [in Ukrainian].
8. Verkhovna Rada Ukrainy (2015). Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii. [On Approval of the Regulations on the State Service of Ukraine for Emergency Situations]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-p#Text> [in Ukrainian].
9. Verkhovna Rada Ukrainy (2018). Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia pervynnoi medychnoi dopomohy. [On Approval of the Procedure for Providing Primary Medical Aid]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-18#Text> [in Ukrainian].
10. Verkhovna Rada Ukrainy (1991). Pro oboronu Ukrainy. [On Defense of Ukraine]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> [in Ukrainian].
11. Verkhovna Rada Ukrainy (1991). Pro derzhavnu sluzhbu. [On Civil Service]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> [in Ukrainian].

12. Verkhovna Rada Ukrainy (1994). Pro sudovu ekspertyzu. [On Forensic Expertise]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> [in Ukrainian]
13. Verkhovna Rada Ukrainy (1994). Pro prokuraturu. [On the Prosecutor's Service]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> [in Ukrainian]
14. Verkhovna Rada Ukrainy (2016). Pro sudoustrii i status suddiv. [On the Judiciary and the Status of Judges]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian]
15. Nikolaychuk T. (2021) Innovatsiini formy posluh vrazhen u sferi hospodarskoi diialnosti. *Naukovyi Visnyk MDU. Seriia Ekonomika*, 8 (3), 46-59. Retrieved from <https://economics-msu.com.ua/uk/article/innovatsiyni-formi-poslug-vrazhen-u-sferi-gospodarskoyi-diyalnosti>. [https://doi.org/10.52566/msu-econ.8\(3\)](https://doi.org/10.52566/msu-econ.8(3)) [in Ukrainian].
16. Verkhovna Rada Ukrainy (2022). Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dii norm na period dii voiennoho stanu. [On Amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the effect of norms during the period of martial law]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> [in Ukrainian].
17. Verkhovna Rada Ukrainy (2015). Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu. [On the Legal Regime of Martial Law]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].
18. Prezydent Ukrainy (2022). Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini [On the introduction of martial law in Ukraine]. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> [in Ukrainian]

19. Verkhovna Rada Ukrainy (2003). Pro elektronni dokumenty ta elektronnyi dokumentoobih. [On Electronic Documents and Electronic Document Management]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> [in Ukrainian]
20. Derzhspozhyvstandart Ukrainy (2010). Pro zatverdzhennia Natsionalnoho klasyfikatoru Ukrainy «Klasyfikatsiia vydiv ekonomichnoi diialnosti DK 009:2010». [The Law of Ukraine On Approval of the National Classifier of Ukraine «Classification of Types of Economic Activity DK 009:2010»]. Databasa “Zakonodavstvo Ukrainy”. Retrieved from <https://minfin.com.ua/taxes/-/normdoc/kved2010.html> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13.05.2022